

Picea abies

22

Fijnspar

De Althæa Pers

AS

BLAD

BLOEIWIJZE

BIJPRODUCT

STUIFMEEL

WORTEL

ZAAD

ZOMERTAK

HOUT

SCHORS

VRUCHT

GASTEN DIERLIJK

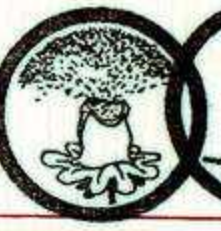
GASTEN PLANTAARDIG

TAKDOORSNEDE

WINTERTAK

Picea abies

Fijnspar

*oh dennenboom, oh dennenboom
je bent een fijnspar, wonderschoon.*

De fijnspar wordt in het Latijn picea abies genoemd. De naam picea verwijst waarschijnlijk naar het woord *pek*. De in de boom aanwezige hars zou verantwoordelijk zijn voor deze betekenis. In het verleden werd de fijnspar ook wel *peckboom* genoemd.

☞ De fijnspar is naast de grove den de meest voorkomende naaldboom in Europa. Hij komt van nature niet in Nederland voor. Pas rond 1780 werd hij bij ons grootschalig aangeplant. Het is een boom die aangepast is aan een vrij koel en vochtig klimaat. Hij is een liefhebber van schrale grond en voldeed om die reden uitstekend om het vele stuifzand vast te leggen. De fijnspar wortelt oppervlakkig en hij houdt, doordat de wortels met die van de nabijgelegen sparren in elkaar groeien, het losse zand prima op zijn plaats.

☞ De fijnspar is een slanke boom met een kegelvormige kroon. De takken staan kransgewijs in etages langs de hoofdstam. De takken van de oudere bomen zijn licht afhangend, een aanpassing aan sterke sneeuwval. Jonge sparren hebben de typische kerstboomvorm; oudere exemplaren verliezen aan de onderkant hun takken. Dit geldt met name wanneer ze dicht opeen zijn geplaatst. De stammen zijn dan tot op

flinke hoogte kaal en kaarsrecht. Bossen van zulke sparren worden mastbossen genoemd. Bekend is het Mastbos bij Breda.

¶ Onder optimale omstandigheden kan de fijnspar een hoogte bereiken van zo'n zestig meter en zeer oud worden. Een in 2003 gemeten, uitzonderlijk hoog en zwaar exemplaar, staat in Tsjechië, in Teptin. Hij heeft een hoogte van 58 meter en een omtrek van 515 cm, maar schijnt slechts 200 jaar oud te zijn. Een andere, eveneens in Tsjechië gevonden fijnspar, was 440 jaar oud toen hij viel. In Nederland worden ze gemiddeld veertig meter hoog en ouder worden dan zeventig jaar is een uitzondering.

¶ De schors is glad en roodachtig bruin van kleur. Bij het ouder worden verkleurt de schors naar donker paarsachtig. De barsten vormen ronde, kleine, gladde platen.

¶ De glimmend groene naalden staan in twee rijen langs de twijg en zijn 1 tot 2,5 centimeter lang. Ze zijn kantig met een scherp puntje.

¶ De fijnspar bloeit in de maanden april en mei met roodkleurige bloemen. De bloemen staan vooral in het bovenste deel van de kroon. De vrouwelijke bloemen worden bestoven door mannelijke bloemen van andere bomen, die al eerder in bloei waren. Hierdoor kan er geen zelfbestuiving plaats vinden. De mannelijke bloemen vormen overvloedig stuifmeel, dat bij windvlagen in gele wolken door het bos waait. In de volksmond worden deze wolken zwavelregen genoemd, of wordt gezegd dat het bos rookt.

¶ De kegels rijpen in de herfst van groen naar bruin. Ze zijn cilindrisch van vorm met een lengte van 10 tot 18 centimeter. De zaden zijn dan al rijp, maar kunnen pas uitvliegen als de schubben van de kegels wat open staan. Dat is pas in het volgend voorjaar het geval. De zaden zijn gevleugeld, waardoor ze gemakkelijk met de wind meegenomen worden. De lege kegels vallen dan weer in het najaar af, waarmee de cyclus rond is.

¶ Het hout van de fijnspar, bekend als vurenhout, is geelachtig van kleur en vrij zacht. Het is de meest gebruikte houtsoort in de Nederlandse bouw. Naast de toepassing voor constructiedoeleinden is het hout ook populair in de meubel- en papierindustrie. Bijzonder is de toepassing bij de bouw van strijkinstrumenten, met name voor het bovenblad. De kwaliteit van het te gebruiken vurenhout is van groot belang voor de klankvorming. De houtnerf moet erg fijn en recht van lijn zijn om hiervoor in aanmerking te kunnen komen. Ons Nederlandse vurenhout is daarvoor niet geschikt.

¶ Uit de hars, die in het hout van de fijnspar in ruime mate aanwezig is, wordt terpentijn gedestilleerd. Deze terpentijn wordt gebruikt als verdunningsmiddel voor verf en als kwastenreiniger. In de naalden bevindt zich een vluchtige olie die een werkzame stof bevat. Hiervan wordt een drankje gemaakt dat helpt bij vastzittende hoest en dat via stoombaden geïnhaleerd wordt.

¶ De fijnspar speelt ieder jaar een belangrijke rol bij de kerstviering. In ons land werd hij in 1844 als zodanig geïntroduceerd door een in Amsterdam

wonende Duitse immigrant. In Duitsland speelde de spar zijn rol als kerstboom al veel langer. Het gebruik komt waarschijnlijk voort uit een oeroude traditie, waarbij men in de donkere tijd van het jaar groenblijvende planten als hulst, klimop of maretak in huis haalde. De tekst van het aloude lied *oh dennenboom*. klopt niet. Waarschijnlijk is hier sprake van een overname uit het Duits, waar de spar Tannenbaum heet.

¶ Als meiboom koos men al veel langer een fijnspar. De altijd groene boom werd gezien als symbool van het eeuwige leven, terwijl de sparrenkegel een symbool van vruchtbaarheid was. De spar werd als meiboom in het dorp geplant als levensboom. De bast werd spiraalvormig afgeschild om de macht van eventueel in de boom levende geesten onschadelijk te maken. De top werd versierd met linten en eieren en bovenop plaatste men een haan. Tot slot danste men rond de versierde boom. Men wist dan zeker dat men het komende jaar beschermd was tegen ziekten.

Vindplaats: onderstuk kerstboom, markt Delft 1995

